Anatol EREMIA

Dicționar toponimic (V)

A.E. – dr. hab., cercetător conferențiar, lingvist, specialist în onomastică. A editat 25 de cărți, cele mai recente fiind *Dicționar explicativ și etimologic de termeni geografici*, Chișinău, 2006; *Dicționar geografic universal*, Chișinău, 2008; *Localitățile Republicii Moldova. Ghid informativ documentar*, 2009.

Toponimia Basarabiei, în ansamblul ei, prin conținut și formă, este românească. Românești sunt numele de locuri și localități create de o populație românească și formate pe baza lexicului și a mijloacelor derivative ale limbii române. Aceste nume constituie fondul principal al toponimiei pruto-nistrene (aproximativ 90% din totalitatea denumirilor geografice), ele datând din diferite perioade istorice. Românești sunt considerate și numele topice preistorice, moștenite de la strămoșii noștri geto-daci (*Dunăre, Nistru, Prut* etc.), precum și denumirile preluate din alte limbi, de la populațiile conlocuitoare cu românii în acest spațiu (*Abaclia, Bucovăț, Horodiște, Taraclia* etc.), pentru că au forme demult adaptate fonetic și structural în limba noastră și pentru că îndeplinesc funcții de comunicare într-un mediu etnolingvistic românesc. Astfel trebuie tratate și numele topice cuprinse în acest repertoriu toponimic.

Andrușu, acest nume topic a servit ca bază de formare a mai multor toponime: *Andrușul de Jos* și *Andrușul de Sus,* sate în raionul Cahul, *Andrușa* sau *Valea Andrușului,* ramificație din stânga văii Prutului din satul Roșu (Cahul), *Cișmeaua Andrușului, Dealul Andrușului* și *Pădurea Andrușului* – toate acestea în hotarul satelor Andrușul de Jos și Andrușul de Sus. Primar e numele topic *Andrușa,* menționat în 1459 ca denumire a unei gârle – *Gârla lui Andrieș.* Prin acest document datat 3 ianuarie 1459, Ștefan cel Mare, pentru „credincioasa și dreaptă slujbă", întărește lui pan Rugină niște sate pe Prut, în hotarul cărora se afla iezerele Rentea, Bogata și Gârla lui Andrieș

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

[1, p. 23]. Aceeaşi gârlă este pomenită şi în hrisovul din 2 iulie 1502, prin care se confirmă o cumpărătură a domnitorului pentru nişte moşii şi sate din stânga Prutului, pe care le dăruieşte Mănăstirii Putna [1, p. 246].

Între reperele de moşii, menţionate în acest document, sunt şi locuri ale căror denumiri s-au păstrat până în zilele noastre: *Roşu,* iezer, în document cu denumirea tradusă în slavoneşte *Cerlenul, Frumuşiţa* (*Frumoasa*), vale şi pârâu, *Troianul,* val de pământ, *Rentea,* gârlă, *Cărhana,* vale, *Andrieş,* gârla amintită deja. *Andrieş* va fi fost, probabil, numele proprietarului moşiei locale, el servind ca motivaţie onimică pentru gârla în cauză şi pentru satul din partea locului. Ulterior denumirea şi-a modificat forma, acordându-se în gen cu apelativele ce desemnează obiectele topografice respective: *Andruşa,* prin faza intermediară, *Andrieşa*, după entopicul *vale,* şi *Andruşu*, după apelativul topic *sat,* având ca fază intermediară forma *Andrieşu.*

Satul *Andruşul de Jos* figurează pe o hartă din anul 1764 [2], ulterior având următoarele atestări: sat de răzeşi în 1806 [3, p. 45]; comună cu 161 de case şi 171 de familii, împreună cu satele Roşu, Bogdanovca şi Cotihana, în 1861 [4, p. 21]; sat în jud. Ismail, cu 60 de case şi 265 de locuitori în 1870 [5, p. 123]; sat în jud. Cahul, cu 855 de locuitori, dintre care 851 de români, în 1930 [6, p. 102]; sat în raionul Cahul, 2.028 de locuitori în 1989 şi 2.224 de locuitori în 1994 [7, p. 188; 8, vol. I, p. 145]. *Andruşul de Sus* este atestat documentar începând cu a doua jumătate a sec. al XIX-lea: comună cu 100 de case şi 155 de familii, împreună cu Baurci-Moldoveni, în 1861 [4, p. 21]; sat în jud. Ismail cu 48 de case şi 301 locuitori în 1870 [5, p. 123]; sat în jud. Cahul, 848 de locuitori români în 1930 [6, p. 102]; sat în raionul Cahul, 1.753 de locuitori în 1989 şi 504 gospodării cu 1.692 de locuitori în 1994 [7, p. 188; 8, vol. I, p. 146]. Microtoponimele *Cişmeaua Andruşului, Dealul Andruşului* şi *Pădurea Andruşului* au luat fiinţă prin polarizare toponimică, fiind motivate de oiconimul *Andruşu (de Jos* şi *de Sus).*

Bârnag, ridicătură de teren în hotarul unor sate nistrene: *Bârnagul,* dealuri înalte (Doroţcaia, Goian, rn. Dubăsari), maluri înalte stâncoase (Bălăşeşti, Ustia, rn. Criuleni; Holercani, rn. Dubăsari), părţi de sat (Chiţcani, Chircăieşti, rn. Căuşeni), *În Bârnag,* dealuri pietroase şi priporoase (Lalova, Saharna, rn. Rezina), *Pe Bârnag,* dealuri cu păşune (Bălăureşti, Mârzeşti, rn. Orhei), *Toloaca de pe Bârnag,* păşuni (Lalova, Stodolna, rn. Rezina) ş.a.

Cuvântul *bârnag* nu este înregistrat de nici unul dintre dicţionarele existente. Până nu demult nu a fost nici etimologizat şi explicat semantic. A fost înregistrat de noi şi comparat cu unele lexeme din limbile de contact: ucr. *бурнак* „deal", „banc de nisip", rus. *бурун* „val", „troian de zăpadă", bg. *бурун* „limbă

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

de nisip", „deal, holm", tc. *burun* „limbă de nisip; promontoriu" [9, p. 35; 10, p. 24]. Am interpretat entopicul ca formație pe teren propriu: *bârnă* „deal", „pisc" + suf. *-ac / -ag* (cf. și alte derivate în *-ac: băltac, dâmbac, fundac, prăvălac).* Nu se exclude însă niciun împrumut ucrainean în cazul termenului *bârnag*, având în vedere mai ales teritoriul lui de răspândire – raioanele de est ale republicii. Local au fost înregistrate semnificațiile: (1) „ridicătură de teren; deal, holm, pisc", (2) „mal înalt și priporos", (3) „insuliță din pietriș și nisip în albia unui râu". Termenul dispune de o serie numeroasă de sinonime: *bârnă, bâtcă, chiclă, chiclău, ciocan, ciochină, coclău, cucă, holm, țiglă, țiglău, țugui, țuțuroi* (1); *buduroi, cățină, stâncă* (2); *ostrov, prund, prundiș, renie, reniș, scruntar* (3).

Camenca, râu, afluent de stânga al Nistrului în zona orașului Camenca. Izvorăște la vest de or. Kpâjopol (reg. Odesa, Ucraina), având direcția cursului spre sud, sud-vest și apoi spre sud până la vărsarea în Nistru. Lungimea: 55 km. Altitudini: 305 m la izvoare și 155 m la vărsare. Afluenți: *Izvoare* (de dreapta), *Malina, Odaia, Puhoina* (de stânga). Pe teritoriul republicii, pe valea râului Camenca sunt situate satele Hristovaia, Severinovca și or. Camenca. Hidronimul este notat cartografic începând cu sec. al XVIII-lea, în anii 1736, 1770 (1774), 1811, 1887 etc. Râul străbate o zonă calcaroasă, fapt ce explică în ultimă instanță denumirea sa: rus. *каменка* < *камень* „piatră" + suf. *-ka.* La origine, deci, hidronimul a însemnat „răul din valea cu sol pietros", „pietrosul". Toponimia noastră cuprinde și alte nume de râuri *Camenca,* afluenți ai Prutului (la Balatina, rn. Glodeni) și ai Răutului (la Gura Camencii, rn. Florești), denumiri apărute din perioada conviețuirii româno-slave în aceste regiuni. Formațiile onimice românești cu această semnificație sunt, bineînțeles, mult mai numeroase: *Chetroasa* (Broasca, rn. Anenii Noi; Alexandrovca, Izvoare, rn. Florești), *Chetrosu* (Brânza, rn. Cahul; Ignăței, rn. Rezina; Leuntea, rn. Ștefan Vodă; Roșcani, rn. Rezina; Scorețeni, rn. Telenești; Verejeni, rn. Ocnița), *Chetroșița* (Budești, mun. Chișinău; Copanca, Zaim, rn. Căușeni) ș.a.

Orașul *Camenca* și-a luat numele de la râul omonim, fiind atestat documentar încă în prima jumătate a sec. al XVII-lea, ceea ce însă nu exclude o mai mare vechime a localității și, cu atât mai mult, a râului [11, vol. III, p. 79]. Vin să ne informeze despre aceste localități mențiunile: așezare cu populație mixtă, biserică catolică din lemn (1728); autoritățile țariste impun populației credința ortodoxă (1776); moșia locală este stăpânită de prințul rus Piotr Wittgenstein, care edifică o nouă biserică din piatră (1828-1843); localitate cu statut de târg: 254 de gospodării țărănești, școală parohială, port fluvial (1850, 1862, 1865); 4.038 de locuitori: români, ruși, ucraineni, evrei (1897); 1.058 de curți și 6.805 de locuitori (1905); 7.370 de locuitori (1940); 13.689 de

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

locuitori, întreprinderi industriale, şcoli medii şi primare, şcoli de arte plastice şi de muzică, biblioteci, spital, sanatoriu (1989-1994) [11, vol. III, p. 81-87]. În Basarabia se întâlnesc numeroase localităţi cu denumiri de origine hidronimică: Bâc, Bâcioc, Gura Bâcului, Bucovăţ, Bulboaca, Cahul, Căinari, Ciorna, Ciuluc, Ciulucani, Cubolta, Ialpug, Ialpugeni, Lăpuşna, Pruteni, Răuţel, Râbniţa, Tigheci.

Cogâlnic este unul dintre cele mai lungi râuri din Basarabia, străbătând teritoriile a trei raioane din Republica Moldova (Hânceşti, Cimişlia, Basarabeasca) şi a patru raioane din Ucraina, reg. Odesa (Tarutino, Arţâz, Sărata, Tatarbunar). Izvorăşte din pădurile ce împresoară Mănăstirea Hâncu, curge spre sud-est până aproape de or. Arţâz şi spre est până în preajma or. Sărata, apoi spre sud până la vărsarea sa în lacul Kunduk, denumit şi Sasâk, de pe litoralul Mării Negre. Lungimea: cca 250 de km. Între hotarele republicii valea râului Cogâlnic acumulează apele a peste 130 de râuleţe şi pâraie (afluenţi şi coafluenţi), dintre care cele mai mari sunt: *Valea Lacului, Valea Fâneţului, Mitocul, Rătundul, Timircanul, Chilumul, Valea Albinei, Gladişul, Valea Merenilor, Giaparul, Valea Cişmelei, Hârtoapele, Bularga* (pe dreapta), *Valea Conojenilor, Valea Podişului, Vişina (Ghişina), Valea Cailor, Irieştii, Făntalul, Valea Oii, Râpacul, Galbena, Răzlogul, Groapa, Ruptura, Râşniţa, Ilieşul, Adâncul, Ciobârca, Valea Turcului, Lata, Ţăpoiul, Casâmul, Schinoasa, Fundoaia, Schinoşica, Baraghina, Curugica, Ceaga, Saca, Colbărişul, Lunga* (pe stânga).

Pe valea Cogâlnicului, în limitele celor trei raioane ale Moldovei, sunt situate vreo 22 de localităţi, dintre care cele mai importante sunt: Ciuciuleni, Drăguşeni, Bobeica, Dahnovici, Stolniceni, Logăneşti, Hânceşti, Bozieni, Gura Galbenei, Valea Perjei, Gradişte, Ecaterinovca, Cimişlia, Sadaclia, Carabetovca, Basarabeasca. Denumirea râului este menţionată încă în primele documente slavo-româneşti din sec. al XVI-lea. Astfel, în hrisovul din 11 martie 1502 se arată că Ştefan Voievod dă şi întăreşte lui Duma Hurduiescu şi altora, pentru „adevărată slujbă", un loc de pustiu la Spiroasa (Spinoasa, Schinoasa), partea din Cogâlnic, „ca să aşeze acolo un sat care să fii cât va pute cuprinde pentru locuinţa aceluiaşi sat pârâ la 20 casă" [12, p.1]. Ulterior sunt atestate mai multe locuri şi sate de pe Cogâlnic: „Mănuileşti pe apa Cogâlnicului... cu vad de moară într-apa Cogâlnicului", la 1654; „Iurieştii pre apa Cogâlnicului în ţinutul Lăpuşnei", la 1662; „o selişte anume Pulberenii, ce este în fundul Cogâlnicului", la 1669; „o moşie pe Cogâlnic în ţinutul Lăpuşnii anume Hânceştii", la 1755, aceeaşi moşie „Hânceşti, pi Cogâlnic", la 1803 ş.a. [12, p. 71-72, 90, 106, 195, 260]. Un alt râu Cogâlnic, afluent de stânga al Răutului, în ţinutul Orhei, e amintit în documente încă la 1470 [13, veac. XIV-X, vol. I, p. 423].

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

Hidronimul, după aspectul fonetic și vechimea sa, pare să fie de origine turcică, un nume topic păstrat încă de la pecenegi și cumani, cu care romanicii răsăriteni au convieţuit timp de câteva sute de ani (sec. IX-XI), până la asimilarea turaniciloir de către populația băștinașă. Nume de râuri asemănătoare au fost înregistrate în bazinele râurilor Nipru și Don. Etimologia lor continuă să fie controversată: (1) *kagan-lyk* „cahanat", „teritoriu stăpânit de un kahan / kagan (principe turanic)" [14, p. 86]; (2) *këgëlën* „iarbă" [15, p. 166], onimicul însemnând la origine „râul de pe valea ierboasă, bogată în păşuni". Hidronimele noastre fie că au fost transplantate de turanici, fie că au fost create în aceste locuri după tipul celor din regiunile populate de ei anterior, păstrându-se astfel o tradiție toponimică mai veche, specifică popoarelor turanice migratoare.

Găvanul, nume de locuri în hotarul multor sate: *Găvana,* vale adâncă într-o pădure (Moşana, rn. Dondușeni), *Găvănoaia,* vâlcea (Tăura Nouă, rn. Sângerei), *Găvanul,* deal cu râpi adânci (Horodişte, rn. Râșcani), porțiune de teren (Lozova, rn. Străşeni), hârtop adânc (Tolocăneşti, rn. Soroca), văi (Bolțun, rn. Nisporeni; Chetriş, rn. Făleşti; Feteşti, rn. Edineț; Nimoreni, rn. Ialoveni), *Pădurea Găvanului* (Rudi, rn. Soroca), *Valea Găvanului* (Balinți, rn. Soroca). Dicționarele înregistrează, în primul rând, sensurile de bază ale cuvântului: „scobitură"; „obiectul sau parte a unui obiect care prezintă o scobitură", „orbita ochiului", „strachină de lemn; căuş". La acestea însă trebuie adăugate semnificațiile entopice: *găvan* „locuri joase cu văi întunecoase, în păduri" [16, vol. II, partea II, p. 239], „vâlcea închisă", „hârtop mic cu pereți foarte repezi în semicerc", „depresiune ca o groapă" [17, 34, 43, 46], „adâncitură mare de formă rotunjită", „groapă mare sub creasta muntelui" [18, p. 87, 91], „groapă mare" [19, p. 344]. Pe teritoriul Basarabiei au fost înregistrate sensurile: (1) „depresiune de teren; adâncitură" (Limanskoe, rn. Reni, reg. Odesa, Ucraina; Lupăria, Moşeni, rn. Râșcani); (2) „râpă împădurită", „relief adâncit, hârtop, văgăună" (Heciul Vechi, Rădoaia, rn. Sângerei; Lozova, Scoreni, Zubreşti, rn. Străşeni).

Prima mențiune documentară a termenului entopic datează din 1512 [20, p. 90]. Este frecventă utilizarea lui în operele literare: „O luă încet pe un colnic, coborî într-un *găvan*" [M. Sadoveanu, vol. XV, p. 21]; „Apa vie a celor trei izvoare era călăuzită printr-o albie îngustă în hrubă, într-un *găvan* de stâncă" [M. Sadoveanu, *Creanga de aur*, p. 460] etc. În terminologia entopică îi corespund sinonimele: *adâncătură, adâncitură, buierac, cazan, căldare, căuş, ceanac, ceaun, cotlon, cotlovină, găoază, gropană, hădăucă, hârtop, scochină, văgăună, zănoagă.* Pentru etimologie a se compara: bg. *гаван*, s-cr. *ваган* „vas de lut adânc; strachină", „albie", ucr. *ваган,* ceh. *vahan,* pol. *wahan,* toate cu aceleași sensuri.

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

Măgdăcești, sat în raionul Criuleni, situat într-o vâlcea de dreapta a văii râului Ichel, la 15 km nord de Chișinău. Coordonate geografice: 47°08' lat. N, 28°50' long. E. Satul este foarte vechi, existent încă pe vremea domniei lui Ștefan cel Mare. Despre vechimea și proveniența denumirii localității ne informează un hrisov al lui Petru Rareș din 9 martie 1529. Prin acest document se întărește stăpânirea lui Petre Măgdiciu și a fraților lui pe jumătate din satul Măgdăcești de pe Ichel, pe care tatăl lor Mihul Măgdiciu l-a cumpărat în zilele lui Ștefan Voievod de la Șandru Onescul [12, p. 5]. Mai târziu satul e pomenit în câteva acte de danie și cumpărătură din anii 1709, 1724, 1727, 1807 ș.a. Conform mărturiilor documentare, la 1724, Darie Donici, vel-vornic al Țării de Jos, stăpânea două părți de ocină din Măgdăceștii de pe Ichel din ținutul Orhei; la 1727, moșinaș al unor părți de moșie în Măgdăcești și Drăsliceni era Aftonie Băț; la 1807 proprietar al Măgdăceștilor este Manolache Donici, spătar, iar a moșiei satului din vecinătate Pașcani – Ileanca Doniceasa [12, p. 162, 165; 23, p. 419].

Ulterior, până în sec. al XX-lea, satul nu mai este menționat cu acest nume, fie că și-a schimbat denumirea, fie că a fost înglobat ca moșie și așezare umană în cadrul altor localități din vecinătate (Drăsliceni, Pașcani). Apare totuși notat când *Pașiștii* [12, p. 5], când *Măgdăceștii* [24, p. 70] și *Măgdăcești-Păscălița* [25, p. 67]. Statisticile din sec. al XX-lea ne informează asupra acestui sat: *Măgdăcești,* jud. Lăpușna, plasa Chișinău, 453 de locuitori [1930; 6, p. 270]; *Măgdăcești,* jud. Lăpușna, plasa Budești [1943; 26, p. 534]; *Măgdăcești,* rn. Strășeni, com. Drăsliceni, 1.133 de locuitori [1970; 27, p. 288], *Măgdăcești,* rn. Criuleni, com. Drăsliceni, 3.194 de locuitori [1994; 8, vol. II, p. 438].

Prin urmare, oiconimul *Măgdăcești* provine de la numele de persoană *Măgdici (Măgdiciu),* derivat cu suf. *-ești,* indiciu al toponimelor de origine antroponimică. Numele *Măgdici* poate fi o formație cu suf. *-ici* de la *Magdu (Megda),* prin analogie cu *Comănici* <*Coman, Mărăndici* < *Maranda* ș.a. Varianta *Măgdăcești* este posterioară celei documentare *Măgdicești* și a apărut prin asimilarea lui *i* neaccentuat din a doua silabă a denumirii, sub influența vocalei *ă* din silaba precedentă.

Palanca, este numele mai multor locuri și localități din spațiul geografic pruto-nistrean: *Palanca,* sat din rn. Ștefan Vodă, *Pălanca (Palanca),* sate din rn. Călărași și Drochia, *Movila Pălăncii* din rn. Nisporeni, *Pădurea Pălăncii* din rn. Călărași. Dintre toate, de o anumită rezonanță istorică se bucură *Palanca* din rn. Ștefan Vodă, existentă încă pe vremea domniei lui Ștefan cel Mare. Această localitate este situată de partea dreapta Nistrului, pe un promontoriu ce înaintează spre răsărit în lunca râului, nu departe de vărsarea acestuia în

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

Liman. Cotele înălțimilor din împrejurime ajung până la 120-130 m, iar cele din cuprinsul așezării – doar până la 20-30 m. Satul a luat ființă pe lângă o străveche fortificație din pământ și lemn, durată de românii moldoveni la un vad al Nistrului în scopul apărării împotriva năvălirii tătarilor și cazacilor.

Pe cursul inferior al Nistrului existau două treceri principale peste acest râu, prin vadul de la Cetatea Albă și prin cel de la Palanca. Paza vadului de la Palanca era efectuată de detașamente de oșteni sub conducerea pârcălabului de Cetatea Albă. Pe la mijlocul sec. al XV-lea funcția de supraveghetor al acestei mici cetăți i-a revenit pârcălabului Iurghenci, numele căruia l-a purtat un timp fortăreața – *Cetatea lui Iurghenci, Cetatea Iurghenci* [28, p. 35].

Pălăncile moldovenești reprezentau niște întăriturі de pământ, alcătuite dintr-un șanț adânc și un val de pământ, pe care se instalau druci de lemn sau pari înalți, ascuțiți la capătul de sus, înfipți în pământ și fixați între ei cu scoabe de fier. Construite pe mari înălțimi de teren, pe movile sau pe maluri de ape, acestor pălănci le serveau ca șanțuri pantele abrupte ale dealurilor și movilelor, malurile priporoase ale râurilor și lacurilor. Asemenea întăriturі au existat nu numai la hotare, ci și în interiorul țării, populația băștinașă folosindu-le ca locuri de pază și de refugiu în cazuri de primejdie (invazii, războaie). Prezența lor în trecut o evocă numele topice menționate mai sus. Palanca de la Nistru era apărată dinspre sud și est de malurile priporoase ale unei vechi albii a râului, iar dinspre nord și vest – de șanțuri și valuri de pământ. Pe valuri se înălțau pereți groși din druci și bârne de lemn, care mai târziu au fost înlocuiți cu ziduri înalte de piatră.

În 1484, turcii cuceresc Cetatea Albă, ocupând totodată și Palanca. Mica cetate este refăcută, construcțiile sale defensive fiind orientate de acum spre nord și spre nord-vest, contra moldovenilor. În incinta cetății se aflau câteva clădiri pentru ieniceri și căpeteniile lor, o moschee, depozite de provizii și alimente. Cele patru turnuri de pe la colțuri erau prevăzute cu posturi de supraveghere și semnalizare, cu rampe pentru tunuri. Palanca avea pe vremuri importanță strategică, economică și militară, servind drept centru comercial și avanpost de frontieră. Pe aici, prin vadul Nistrului, trecea vechiul drum dinspre Crimeea spre orașele nord-pontice și dunărene. Și tot pe aici trecea un alt drum principal, care venea de la Cetatea Albă și ducea spre centrele economice din nordul Moldovei, spre Soroca și Hotin și spre Iași și Suceava. Strămoșii noștri au luptat cu jertfire de sine pentru Palanca, ca și pentru alte cetăți și cetățui, întru a-și apăra țara și a o păstra întreagă, independentă. Faima de altădată a localității e vie și astăzi în memoria localnicilor.

Frecvente sunt și mențiunile documentare privind cetatea și satul Palanca. Hărțile din sec. XVII-XVIII consemnează așezarea ca important centru eco-

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

nomic și comercial pe râul Nistru, fiind reprezentat printr-un simbol cartografic specific burgurilor și târgurilor (în anii 1650, 1770 ș.a.). În 1651, un călător suedez amintește de *orășelul Palanca* de pe Nistru. La 1657, călătorul turc Evlia Celebi găsește cetatea în plină putere, fiind apărată de 200 de ieniceri osmanlâi, cu 20 de tunuri [29, p. 42]. În 1570, cetatea e menționată cu denumirea turcească *Janyk Hisar,* adică „cetatea auxiliară", probabil, față de cea considerată principală – Akkerman (Cetatea Albă). Aici se aflau 52 de familii de agricultori și cinci burlaci. Cu timpul, Palanca devine una dintre cele mai importante așezări de pe Nistru, sursele documentare rusești calificând-o drept târgușor (*местечко).*

Catagrafia de la 1827 indică pentru Palanca 57 de case și 9 bordeie, majoritatea populației fiind țărani români. Mai locuiau aici și câteva familii de pescari lipoveni, câțiva burlaci ruteni. În același an, după alte surse, satul avea o populație de 256 de locuitori, inclusiv 170 de români, 42 de ruși, 44 de ucraineni. În anii '50 ai sec. al XIX-lea numărul populației locale era de 482 de persoane [30, p. 12]. Palanca făcea parte din numărul satelor declarate „posesiune a statului", fapt care le permitea autorităților țariste să impună populației locale impozite majorate, corvozi și obligațiuni administrative suplimentare. Conform unor dispoziții speciale, în sat au fost așezați coloniști și bejenari din alte ținuturi și țări: ruși, ucraineni, bulgari. De aceea numărul și componența etnică, în general, situația economică a localității a variat mereu, pe tot parcursul sec. al XIX-lea.

Astfel, potrivit mărturiilor documentare, Palanca avea: la 1859 – 84 de gospodării țărănești și 632 de locuitori, o biserică ortodoxă [31, p. 15], la 1875 – 134 de case și 977 de locuitori, 223 de cai, 170 de vite cornute mari, 650 de oi [5, p. 100], la 1897 – 1.529 de locuitori [32, p. 8]. Câteva informații în acest plan, datând din sec. al XX-lea: 204 case, 1.171 de locuitori, o biserică cu hramul „Sf. Nicolae", o școală elementară [1904; 33, p. 158]; 2.063 de locuitori, dintre care 1.449 de români, 326 de ucraineni, 252 de ruși, 24 de evrei, cinci greci, un polonez, un bulgar, un ungur și un neamț [1930; 6, p. 124]; 823 de gospodării individuale și 2.172 de locuitori, dintre care 2.073 de români, 78 de ruși, 12 ucraineni ș.a., biserica „Nașterea Maicii Domnului" (din 1880) [8, vol. IV, p. 1361]. Zamfir Arbore în „Dicționarul geografic al Basarabiei" [1904, p. 158] ne relatează: „Pe la 1806, aici a existat un mic castel zidit pe drumul ce ducea de la Maiaki spre Akkerman. Castelul era cu patru turnuri; în lungime edificiul avea 70 de stânjeni, în lărgime – 30 de stânjeni".

Termenul entopic *palancă* este un cuvânt românesc foarte vechi (cf. tc. *palanka,* pol. *palanka,* ung. *palánk* – toate având sensul „fortificație"), care, cu

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

sensul de „fortificaţie de pământ, cetăţuie”, dar şi de „aşezare păstorească”, era frecvent utilizat în trecut atât în vorbirea populară, cât şi în cronici, în operele literare: „În mijlocul munţilor era o *palancă* de zid şi tras zidiul den râpa a unui munte până în râpa altui munte” [M. Costin, 34, p. 236]. „Bătrânul vizir prezida la facerea podului, al cărui cap era ocrotit, ca de o *palancă*, de cetăţuia din insulă” [N. Bălcescu, după 35, vol. III, p. 305].

Referinţe bibliografice

1. Mihai Costăchescu, *Documente moldoveneşti de la Ştefan cel Mare.* Iaşi, 1933.
2. *** *Karte von Polen der Moldau*, Amsterdam, 1764.
3. *** *Полевой журнал веденный ежедневно при обходе старой черты отделявшей до 1806-го года турецкого-татарского владения в Бессарабии от частных владений.* Sankt Petersburg, 1812.
4. *** *Indicele după judeţe al comunelor orăşiene şi rurale*, Bucureşti, 1861.
5. *** *Перечень населенных мест (1870-1875). Бессарабская губерния*, Chişinău, 1912.
6. *** *Enciclopedia României*, Bucureşti, vol. II, partea I, 1935.
7. *** *Totalurile recensământului unional al populaţiei din anul 1989*, Chişinău, 1990.
8. *** *Dicţionarul statistic al Republicii Moldova*, Chişinău, vol. I-IV, 1994.
9. Anatol Eremia, *Tainele numelor geografice*, Chişinău, 1986.
10. Anatol Eremia, *Dicţionar explicativ şi etimologic de termeni geografici*, Chişinău, 2006.
11. *** *Localităţile Republicii Moldova*, Chişinău, vol. I-VII, 1999-2007.
12. Aurel Sava, *Documente privitoare la târgul şi ţinutul Lăpuşnei*, Bucureşti, 1937.
13. *** *Documente privind istoria României, A. Moldova*, Bucureşti, veac. XIV-XV, vol. I, 1954 şi urm.
14. О.С. Стрижак, *Назви річок Полтавщини*, Kiev, 1963.
15. В.А. Никонов, *Краткий топонимический словарь*, Moscova, 1966.
16. *** *Dicţionarul limbii române*, Academia Română, Bucureşti, vol. I, 1906 şi urm.
17. Teodor Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba română* (Extras), Chişinău, 1931.
18. Dragoş Moldovanu, *Chestionar toponimic şi entopic general cu un glosar de entopice onomasiologic.* Iaşi, 1978.

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)

19. Viorica Goicu, *Termeni pentru noțiunea de „stradă" în Banat // Studii de onomastică*, Cluj-Napoca, vol. IV, 1987.
20. *** *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române*, București, 1981.
21. Mihail Sadoveanu, *Opere*, București, vol. I, 1954 și urm.
22. Mihail Sadoveanu, *Neamul șoimăreștilor. Zodia cancerului. Creanga de aur*, București, 1986.
23. Aurel Sava, *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București, 1944.
24. В. Т. Левитский, *Список населенных мест. Бессарабская губерния*, Chișinău, 1913.
25. *** *Nomenclatura poștală a localităților din Basarabia*, Chișinău, 1918.
26. *** *Împărțirea administrativă a României*, București, 1943.
27. *** *Итоги Всесоюзной переписи населения 1970 года Молдавской ССР*, Chișinău, 1972.
28. Ion G. Chirtoaga, *O palancă și un sat la gura Nistrului* // „Revistă de istorie a Moldovei", Chișinău, nr. 4, 1991.
29. Эвлия Челеби, *Книга путешествия*, Moscova, vol. I, 1961.
30. Anatol Eremia, *Vetre strămoșești: Palanca* // „Natura", nr. 10 (octombrie) 2003.
31. *** *Списки населенных мест Российской Империи. Бессарабская область*, Sankt Petersburg, 1861.
32. *** *Pervaia vseobșceaia perepisi naselenia Rossiiskoi Imperii. Bessarabskaia oblasti (1897)*, Sankt Petersburg, 1905.
33. Zamfir Arbore, *Dicționarul geografic al Basarabiei*, Chișinău, 2001 (după ed. I, București, 1904).
34. Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei de la Aron-Vodă încoace // Letopisețul Țării Moldovei*, Chișinău, 1990.
35. *** *Dicționarul limbii române literare contemporane*, București, vol. I-IV, 1955-1957.

BDD-A20735 © 2012 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.86 (2026-11-14 09:11:55 UTC)